

„Tehetség és kultúra” című munkája. *Lunacsarszkinak Cromwell Oliverről, a híres angol államférfiúról irt történelmi melodráma*ja és *Joszipovics szemelvényei a zágrebi „Knjizevnik” című irodalmi folyóiratból.*

A folyóiratban az irodalomnak inkább alárendelt szerep jut. Mindössze egy novella és regényfolytatás képviseli az irodalmat. Kikics Haszán „Az én tanítóm” című novellája és Heinrich von Kleist, híres német író regényének, „Kohlhaas Mihálynak” folytatásos közlése.

Miroszláv Krlezsa lapja az év elején indult. tehát az első évfolyamat él. de magas színvonala és nagy terjedelme hű dokumentuma a jugoszláv szellemi termékenységnek és tehetségnek.

L. E.

A TECHNOKRÁCIA

A technokrácia Amerikából indult világgá. A gazdasági és politikai válságok soha nem tapasztalt élességű napjaiban természetes, hogy a megoldatlan kérdések tömegének megoldását ígéro technokrácia márcól-holnapra közeleltü jelszó lett: sőt még ennél is több: hit abban, hogy a technokrácia révén az ember évszázados küzdelme után elérkezett oda, amikor már nem kell verejtékével keresnie kenyerét. S az új jelszónak még csak fokozta hatását, hogy megállapításait nem holmi elmélkedő szobatudósok tették, hanem mérnökök, fő szü éveken keresztül gyűjtött és ellenőrzött s igen alapos meggondolásoknak kitett statisztikai adalékok alapján, teljes konkrétizálásával célkitűzéseiknek, amik például az Egyesült Államokra vonatkozólag olyasmint ígérnek, hogy: „Ha az Egyesült Államokban a technika mai állása szeint a 25 és 45 év közötti felnöttek évenként 660 órát dolgoznak, ez elegendő ahhoz, hogy az Egyesült Államok összjakosságának életnivója tisztelesen felülmulja a prosperitás utolsó éveibeli amerikai életnivót”. Ezek a mérnökök tehát már nem az ötnapos munkahétről, vagy a hatórás munkanapról beszélnek. Ez ugyanolyan túlhaladott számukra, mint pl. a mai árendszet. Az ő számításaiak szerint 4 órás munkanappal és 4 napos munkahéttel összehasonlíthatatlanul bőségesebben lehet el látni az embert, mint a mai hatnapos munkahéttel és 8 órás munkanappal. Ez utóbbi munkarendszet elsűlyedt világ szerintük: a föld egy túlhaladott korszakának vége. A gép, amely manapság már egész iparágak automatizálására képes, nemcsak lehetővé teszi az emberi munka teljes lecsökkentését, hanem egye-

nesen szükségszerűvé . . . Az új jelszó meggondolási ezen a ponton nem elhagyják a technikai érdekességek magazinszerű káprázatait, kiszélesednek s halomra döntik a mai szociális politikai és gazdasági előfeltevéseket. Az álmódások szárnyai váratlanul szétcsapódnak, s ha nem is kfejezetten, de félreérthetetlenül a mai politikai rendszeték fölöslegességét, a pénzforgalom s a magánvállalkozás beszüntetését s a gyűjtési szvenvényly kiűrtását ígérík. A technokrácia ezen a ponton ellendűl a szaktudományi-technologia felületéről s a világnézetek dzsungelébe tör s a polgárság évszázados értékeinek a ledöntésére vállalkozík: paradicsomi boldogságot ígér. A teljes, legtökéletesebb happyendét, amely imperiumából valaha felszálhattott. Csak a legtökéletesebb kétségbeesés ellensúlyozható ily méretű nagyszerűvégekkel éannyi rózsás kilátással a jövőre. S csak a legteljesebb tanácstalanság oldhatja meg a kérdéseket ilyen az egész valóságot átúró utópiával, ahogy ezt a technokrácia teszi . . .

Nem hiába éveken át munkanélküliségre kárboztatott mérnökök állították össze ezeket a varázslatos megállapításoka. Az egész a munkanélküliség, a valóságból való kikapcsoltság szelleméből születte: s abból a helyzetből, hogy mérnökök, akik világeletemben konkrétumokkal foglalkoztak a munkanélküliség hővetkeztében a statisztikai szám és a gépi lehetőség 1001 éjszakaiba szorultak s a téletenség ópiamát szüta, valódi valóság szerkezetüktől elidegenedve, annak az ábrá-djait vetík papírra, hogy az ő nemfoglalkoztatott energiákkal micsoda tündökléteességek jöhetnének létre: pl. a Biblia első atkának, a munkaverjetének örök száműzetése a földről . . . A technokráciának ezek az ígérétei nem most merűlnek fel először. Az a nem hivatalos jellegű amerikai mérnök és közgazdász-szervezet, amelynek tagjúi a legutolsó két év óta a new-yorki Columbia egyetem gépipítő laboratóriumában HOWARD SCOTT vezetése alatt a technika és az energia gazdálkodás mai helyzetére vonatkozó kutatásokat végzi, egy alkalommal már huzamosabb ideig végzett hasonló kutatásokat. 1919-ben ugyancsak Howard Scott vezetése alatt már többen foglalkoztak azzal a kérdéssel, hogy a gép minő változásokat idézett elő a társadalom életében. Ezek a vizsgálódások akkor — nagyon fontos ez a mozzaná, — csak addig tartottak, amíg a háborút követő nagy depresszió é-eit fel nem váltották a prosperitás éveit. Az első technokráta szövetség a prosperitás kezdetén feloszlott. A gyűjtött adalékokból nem lett sem program, sem követelés s csak a prosperitás elmulása után jelentkeztek újra, ami szűtén jellemző a válság erősödéséhez mérten sokkal többen, mint azelőtt. Ha 1921-

ben még csak 36-an foglalkoztak Howard Scott körül ezekkel a problémákkal. addig 1932-ben már több mint száz munkatársa van. S ha még hozzávesszük, hogy Howard Scottot és munkatársait részben a new-yorki Morgan-Bankház, részben pedig a Newyorki Építésszek szövetsége finanszírozta, illetve finanszírozza, akkor nyilvánvaló a technokrácia tipikusan válságtünet jellege. Ezért volna elhízott a technokrácia törekvéseit függetlenül az amerikai válságtól, illetve függetlenül a kapitalizmus mai válságától, elszigetelten tekinteni. Helyes megítélésekor szükséges belehelyezni a mai amerikai napok s azon amerikai jelszavak zárlatában, amelyek a válság kezdete óta Amerikában a prosperitás visszahozási lehetőségének elbitétele érdekében egymásután felmerültek. Ezek a jelszavak, — s a technokrácia jelszavát illetőleg ebben mutatkozik a különbség, — évekig érintetlenül hagyták a kapitalizmus tökéletességi tabuját s csak olyan módozatokat vettek fel, amelyek a kapitáizmus rendszerét nem haladták túl. Ezeket a jelszavakat azonban nem kísérte eredmény, a válság nem enyhült, — sőt élményszerűvé lett, hogy magával a termelési rendszerrel van a baj! Magán a rendszeren kell módosítást eszközölni. Az összefüggéseknek ez az a sora amikor a technokrácia jelentkezésének a pillanata a polgárság részérőj — másokkal együtt. Mert ilyen, a kapitalizmus rendszerét meghaladó jelentős amerikai nyilatkozat több van. Ilyen pl. GERARD SWOPE, az amerikai elektromos tröszt egyik nagyon rövid, de nagyon határozott követelése, amely azt kívánja, hogy a kapitáizmus termelési és elosztási anarchiájába rendet, azaz tervszerűséget kell bevinni. Vagy ott van a prosperitást annyi mindenféle machiavál visszahozni szándékozó Hoover-bizottságok egyikének igen terjedelmes. 1500 oldalú kitévő összefoglaló jelentése az Egyesült Államok utóbbi szociális irányai címen, amely megállapítja, hogy az utóbbi években a technikai haladás oly nagy méretű változásokat idézett elő az amerikai társadalomban, hogy a további nyugodt fejlődést csak a jelenlegi politikai és gazdasági berendezések lényeges megváltoztatása biztosíthatja. Az amerikai polgárságnak

a világgazdasági válság természetére vonatkozó felismeréseit, amint ebből a két adalekból látszik a technokrácia megállapításai csak hiegszítik, illetve számszerűen igazolt megállapításokkal alátámasztják. Az amerikai polgárság felismerte, hogy a technika révén biztosított mérhetetlen erő- és energiaforrás nyomása alatt az eddigi ár- és termelési rendszer tarthatatlan. A gép az embert munkanélkülivé tette. A gép fejlődése kimondta a halálos ítéletet hosszú generációk rendje fölött. Nincs más megoldás. Ez a felismerés persze nem új. A technokráciai belátásainak elvi lényegét már régen megállapították. A technokrácia igen hosszadalmas és igen alapos úton egy csomó szenzációs adalekkal, amik a mai gép teljesítményeire s az energia gazdálkodás lehetőségére vonatkoznak, csak illusztrálta és aktualizálta azt a lényegét, amit 60—70 évvel ezelőtt már leírtak. Persze a technokrácia, illetve Howard Scott óvakodik tettei elvi lényegének ősapját megnevezni, mint ahogy óvakodik attól, hogy megállapításainak valamiféle politikai vonatkozása legyen. S mert óvakodik, ezért teljesen nyitva hagyja a kérdést, hogy a technokrácia készülviteléhez ki és hogyan fogjon hozzá. Annyira óvakodik, hogy a technokrácia egész elvi összefogását a társadalom nélkül teszi meg. Az elvi elgondolások központjába csak az energia-gazdálkodás abszolút rendszeresítése áll s minden tájlgatást megenged, hogy ez a rendszeresített energia-gazdálkodás, hogy helyezkedik el az emberi társadalomban. Illetve nem kétséges ez a *hogyan*, ha a technokráciát abba az összefüggés sorba állítjuk, amelyekkel párhuzamban jelentkezik. Gerard Swope s az említett Hoover bizottság is csak egy társadalmi-politikai bázison képzelhette el a rendet és a tervszerűséget: a monopol-kapitáizmus legkövetkezetesebb végigvitelének vonalán. Ebben az értelemben a technokrácia intenciói ugyanúgy, mint az előbbi kettő; kísérlet az amerikai kapitáizmusnak az ebben az irányban való átszervezéséhez való szükséges hit és mithosz szuggerralása. — Sajátos amerikai szám-, energia- és gépmisztika.

Sz. G.

Felelős szerkesztő és kiadó LÉVAI ENDRE — Szerkesztőség SUBOTICA, P. DOBANOVÁČKOG UL. BR. 28, kiadóhivatal SIENKIEVIĆEVA UL. BR. 25-

Kéziratokért nem felelünk és azokat vissza nem adjuk!